

DOI 10.31558/2519-2949.2025.1.6

УДК 316.77:323.2:32(477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4606-9188>

Гордійчук О. О., Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ПОЛІТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНЦІВ НА ЗМІСТ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті проаналізовано зміст та завдання політичної комунікації. Обґрунтовано, що ментальність та політичні традиції мають суттєвий вплив на зміст й ефективність сучасних політичних комунікацій, оскільки відображають історичний досвід державотворення, взаємодії між владою і народом, визначають рівень довіри між учасниками комунікації, суспільні настрої (симпатії/ антипатії) та прагнення, особливості сприйняття інформації, маркери її важливості (насамперед, це стосується актуальних історично чутливих дискусійних тем), схильність громадян до певних форм політичної участі тощо. Досліджено й обґрунтовано особливості ментальності та політичних традицій українського суспільства, які доцільно враховувати при вибудові сучасних політичних комунікацій, здійсненні взаємодії між громадянами та політичними інститутами, суб'єктами політики різних рівнів: слабкість раціонального компоненту й високий рівень емоційного сприйняття інформації та прийняття рішень значної частини українського суспільства; низький рівень довіри до влади, політичних інститутів, політиків; високу чутливість до соціальних проблем (бідність, нерівність, зловживання владою); місцеві традиції та регіональні відмінності; патерналістичні настрої, досить високий рівень толерування корупції та зловживань владою, комплекс меншовартості (насамперед у старших поколіннях, пов'язаних з перебуванням у складі СРСР); популярність харизматичних лідерів з популістичними гаслами й обіцянками та ін. Після повномасштабної військової агресії РФ на масовому рівні простежується глибокий патріотизм українців, бажання зберегти національну ідентичність, власну державність у поєднанні з мужністю та відвагою захищати Батьківщину, продовжуючи традиції козацької боротьби, воїнів УПА, усіх, хто боровся за незалежність та самобутність Української держави.

Ключові слова: політичні комунікації, ментальність, політична ментальність, політичні традиції.

Постановка проблеми. Ключовою характеристикою сучасної політичної епохи є те, що політика та медіа не просто тісно пов'язані між собою, вони нероздільні [6]. Медіа стали основним каналом для поширення політичних ідей, поглядів, програм, що суттєво впливають на громадську думку, політичні процеси. Політична комунікація охоплює широкі аудиторії, формує імідж політичних лідерів, впливає на результати виборів, ба більше – вона творить суспільно-політичну реальність, надаючи значення подіям, особам чи темам, підсилюючи/ послаблюючи увагу до певної інформації, збільшуючи/ применшуючи значення подій, процесів тощо. Через медіа політики можуть активно взаємодіяти з громадськістю [7], а громадяни мають можливість споживати політичну інформацію, коментувати, обговорювати, дискутувати, поширювати у своєму середовищі. Таким чином політика стає все більш залежною від медіа, а медіа стають важливим інструментом для реалізації політичних цілей.

Значення політичних комунікацій під час війни, зокрема в контексті війни РФ проти України значно зростає [1; 3; 5]. У таких умовах політичні комунікації відіграють ключову роль у інформуванні та підтримці населення, зміцненні національної єдності, мобілізації громадян, а також мають надважливе значення для залучення підтримки на міжнародній арені.

Дослідження впливу ментальності та політичних традицій українців на зміст і ефективність політичної комунікації є важливим для розуміння того, як саме культурні, історичні й соціальні фактори формують політичні процеси в Україні, які особливості сприйняття інформації в українському суспільстві (симпатії/ антипатії, чутливі теми тощо), ставлення до влади та інститутів, способи реагування на політичні ініціативи та ін.

Політичні традиції мають глибоке історичне коріння й суттєво впливають на усі сфери життєдіяльності, визначають політичні відносини, комунікаційну взаємодію між громадянами та політичними елітами, іншими політичними гравцями. Знання цих особливостей дозволяє краще зрозуміти, чому певні політичні повідомлення і стратегії успішні, а інші навпаки – не дієві, тож не знаходять відгуку в суспільстві; що сприяє підвищенню ефективності політичних кампаній, допомагає зменшити ризик помилок у комунікації, підсилює суспільство та зміцнює Україну на шляху до перемоги над агресором; а що не слугує і навіть шкодить конструктивному діалогу, співпраці, процесам реформування, допомагає ворогам української державності.

Соціально-політичний досвід нації значною мірою визначає сучасні політичні процеси, стан політичних інститутів, співвідношення політичних сил. Узгодження політичних меседжів, комунікаційної риторики з культурними особливостями й традиціями, що панують у суспільстві, розуміння настроїв та прагнень громадян, конструктивний діалог і взаємодія для вибудови порозуміння, досягнення необхідних результатів – усе це підвищує рівень довіри до політичних інститутів, сприяє суспільній консолідації, підсилює українське суспільство у надскладні сучасні часи.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Загальнотеоретичним проблемам комунікації та її впливу на політику присвячені дослідження таких політологів, соціологів та філософів як Д. Белл, Е. Бенрайз, П. Брегер, Н. Вінер, Ч. Кулі, Г. Лассуел, К. Леві-Строс, В. Ліпман, Т. Лукман, Дж. Г. Мід, Ю. Хабермас, Дж. Б. Уотсон та ін. Тема політичних комунікацій є маловивченою в Україні, певні аспекти вже були розглянуті у дослідженнях вітчизняних науковців, серед них: С. Барматов, В. Бебик, Ю. Ганжуров, О. Гриценко, С. Денисюк, О. Дубас, О. Картунов, С. Качавцева, В. Недбай, М. Соколов, Є. Тихомирова та інші. Трансформацію політичних комунікацій в інформаційному просторі, зміни у способах поширення політичної інформації та вплив новітніх медіа на політичні процеси вивчають українські вчені: Г. Агафова, А. Акайомова, Ю. Данько, Ж. Денисюк, Т. Єжижанська, Ю. Кокарча, О. Мельникова-Курганова, М. Остапенко, Г. Почепцов, І. Проноза, В. Різун, Н. Ротар, Т. Шлемкевич, Д. Яковлев та ін.

Дослідженню української ментальності загалом та окремих аспектів політичної ментальності, політичних традицій присвятили праці науковці Г. Ващенко, М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, О. Кульчицький, В. Липинський, І. Лисяк-Рудницький, Б. Цимбалістий та інші. Серед сучасних українських дослідників можна виокремити роботи В. Бебика, О. Бондаренко, М. Головатого, В. Горбатенка, І. Грабовської, О. Донченко, Я. Калакури, М. Козловця, В. Кривошеїна, С. Кримського, Л. Нагорної, І. Поліщука, М. Поповича, Ю. Романенка, М. Томенка, О. Рудакевича, О. Стадніченко та ін.

Метою статті є аналіз впливу ментальності й політичних традицій українців на процеси політичної комунікації в Україні, їх зміст та ефективність. Завданням є визначення ролі ментальних установок у сприйнятті й реагуванні на політичні повідомлення, виявлення впливу політичних традицій на політичну комунікацію в контексті сучасних політичних процесів.

Методологія дослідження охоплює низку методів, серед яких ключовими є методи системного та структурно-функціонального аналізу, синтез, порівняння, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Комунікація відрізняється від інформування тим, що передбачає взаємодію та обмін повідомленнями, вимагає активної участі і комунікаторів, і реципієнтів. Не кожна інформація може створювати комунікацію, адже цей процес потребує наявності спільного комунікативного простору (поля), обміну повідомленнями, зворотного зв'язку. Важливим є не просто сприйняття інформації, але й її осмислення та взаємний вплив партнерів за допомогою символів. Комунікація здійснюється на різних рівнях, зокрема на індивідуальному, груповому, міжгруповому, масовому, інституційному, міжурядовому та глобальному рівнях, і включає різні комунікаційні мережі, які забезпечують рух інформації через різні канали [20, с. 138].

Політична комунікація за своєю суттю є процесом передачі та обміну політичною інформацією, яка структурує політичну діяльність, формує громадську думку, сприяє політичній соціалізації громадян з урахуванням їхніх інтересів та потреб [21, с. 162]. Здійснюється через широкий спектр суб'єктів, серед них представники влади, політичні інститути, партії, урядові та громадські організації, громадяни; в різних формах (офіційній (формальній)/ неофіційній (неформальній), вербальній/ невербальній; у різних місцях (державних, приватних); через низку каналів засобів масової інформації. Включає різні види комунікації: вертикальні (взаємодію між різними ієрархічними рівнями, як-от між урядом і громадянами) та горизонтальні (між рівними інституціями

або групами) рівні взаємодії. Охоплює створення політичних повідомлень політичними акторами, їх передачу через прямі або непрямі канали, сприйняття цих повідомлень аудиторією, зворотній зв'язок.

Включаючи різні рівні й маючи масовий характер, політична комунікація традиційно асоціюється з масовою комунікацією – систематичним розповсюдженням спеціально підготовлених повідомлень через технічні засоби (телебачення, пресу, інтернет, радіо, відео-, звукозаписи та ін.), що є суспільно важливими, оскільки впливають на думки й погляди, поведінку людей. Поширюючи інформацію, масова комунікація може по-різному впливати на різні аудиторії: конструктивно, нейтрально, деструктивно; об'єднувати суспільство чи навпаки провокувати конфронтації, суперечки тощо. Це залежить від її змісту та характеру, а також від особливостей суспільних груп, з якими здійснюється комунікація.

Процес політичної комунікації є безперервним, однак його інтенсивність особливо зростає під час виборів, коли для здобуття підтримки електорату використовуються різноманітні ресурси (засоби масової інформації, організовані політичні структури, неформальні канали комунікації) [23, с. 79]; а також міра впливу суттєво збільшується під час надзвичайних ситуацій, в умовах військових дій.

На сьогодні основними каналами масових комунікацій для суспільства виступають медіа та соціальні мережі. Один із важливих аспектів електоральної комунікації полягає у переміщенні обговорень з традиційних ЗМІ у соціальні мережі, зокрема на сторінки «Фейсбук» цих медіа, а також на особисті сторінки відомих політичних діячів, лідерів думок, експертів. Важливо зазначити, що за останні 7–10 років вплив віртуальних мережевих технологій суттєво зріс, перейшовши від локального до глобального масштабу, ставши пріоритетним у способах і частоті використання, що яскраво продемонстрував хід виборчих кампаній 2019 року [25].

На сьогодні значна частина комунікаційних процесів перемістилася в інтернет-простір, зокрема в соціальні мережі, такі як Facebook, Telegram, Viber, X (колишній Twitter) та TikTok. Як показують результати соціологічного дослідження, проведеного Громадською мережею «Опора», для майже 80% українців основним джерелом інформації є саме соціальні мережі [26].

Такі тенденції переміщення значної частини комунікаційних процесів в онлайн-простір суттєво вплинули на стратегії політичної комунікації. Для того, щоб охопити більшу аудиторію й забезпечити якісну взаємодію з нею, політичні кампанії та комунікації інтенсивно розгортаються в онлайн-просторі, на різних платформах і в соціальних мережах, як під час виборчих кампаній, так і в період між ними. Запити аудиторії у постійному доступі до інформації та взаємодії спричиняють більш відкриту й прямолінійну комунікацію на всіх рівнях.

Наприклад, на початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну був започаткований марафон «Єдині новини», водночас для інформування населення почали дуже активно використовуватися такі канали як Telegram, Instagram, Facebook. Президент України В. Зеленський почав щодня публікувати звернення на цих платформах. Таким чином, окрім традиційних медіа, які завжди були важливою частиною політичних комунікацій, все більше уваги приділяється онлайн-платформам і соціальним мережам. Це зумовлено високою потребою в ефективній і швидкій комунікації і цифрові технології дають такі можливості. Однак є й проблеми, пов'язані з відсутністю належного регулювання контенту, що поширюється через соціальні мережі, що створює високий ризик маніпуляцій та дезінформації [25, с. 45].

Політичну комунікацію цікаво розглядати й через призму маркетингу, адже сигнали від громадськості вказують на існуючий попит на певні ідеї та дії, а політики, у свою чергу, виступають з пропозицією. Політичний маркетинг є механізмом, який допомагає визначити, на який попит реагувати, і найефективніші способи «продати» політичну партію на ринку політичних ідей, використовуючи різноманітні методи переконання, а також техніки нейролінгвістичного програмування [17, с. 43].

Кожен акт політичного спілкування, створений політичними діячами, групами інтересів або медіа, орієнтований на громадян з метою інформування та впливу на їхню поведінку. Взаємодія між цими трьома групами є ключовою в політичній комунікації. У межах політичного процесу комунікаційні потоки рухаються в різних напрямках: від органів влади до громадян, горизонтально між політичними акторами, включаючи засоби масової інформації, та знизу вгору від громадян і груп до політичних інститутів [4, с. 43].

Функціонування політичної комунікації у форматі діалогу залежить від типу політичної системи, політичної культури суспільства та легітимних норм, що регулюють взаємини між владою, громадськістю та медіа. У сучасному швидко змінюваному інформаційному середовищі політичні

чинники сприяють встановленню нових форм взаємодії та контактів, що змінюють стиль комунікації між громадянами та владою. До того ж, влада та її інститути трансформуються, освоюючи новітні технології піар-комунікації, політичної реклами та інші методи взаємодії з громадським суспільством, партнерами й опонентами, наприклад, відео блогінг [10]. Традиційні політичні інститути, зокрема партії, поступаються місцем медіа та іншим організаціям, які формують інформаційний простір, у якому діє влада [8].

У демократичній державі панує двостороння політична комунікація та забезпечується високий рівень відкритості інформації. Влада отримує сигнали від суспільства через незалежні медіа, організації громадянського суспільства, групи тиску, протести, неупереджені опитування громадської думки, реакцію опозиції тощо. В результаті має об'єктивний зворотній зв'язок про свою діяльність, реагує на ці сигнали і це дозволяє підтримувати більш ефективну взаємодію між державою та громадянами. Демократичні вибори дають можливість оцінювати діяльність політиків, впливати на політичний процес [23, с. 76]. Натомість у недемократичній державі реалізується одностороння політична комунікація через офіційні канали: лише від влади до суспільства. У таких умовах існує державна монополія на інформацію: засоби масової інформації належать державі та підлягають цензурі, активно застосовується пропаганда.

Суспільний діалог у посткомуністичних країнах значною мірою піддається впливу тоталітарних цінностей та традицій, що закріплені в політичній мові тоталітарних режимів (позиції залякування, насилля, примусу тощо). Це ускладнює перехід до демократичного політичного дискурсу, який є важливим джерелом легітимності інститутів розвиненого громадянського суспільства [16, с. 24].

Україна є демократичною державою, однак, запроваджений через повномасштабну військову агресію РФ, військовий стан вимагає низки обмежень в усіх сферах життєдіяльності включно зі ЗМІ. Окрім військових дій ворог веде інформаційну війну для послаблення та дезорієнтації українського суспільства. В цих надскладних умовах важко переоцінити важливість якісної ефективної політичної комунікації для інформування, підтримки, артикуляції суспільних інтересів, консолідації та мобілізації громадян. Щоб така комунікація була ефективною та конструктивною, знаходила розуміння й підтримку в суспільстві, доцільно враховувати настрої, цінності, особливості світогляду, що визначаються ментальними особливостями, пануючими культурно-політичними традиціями.

Для висвітлення впливу ментальності та політичних традицій на політичні комунікації необхідно проаналізувати поняття, якими ми оперуємо – ментальність, політичну ментальність, політичні традиції.

Ментальність можна визначити як специфічний соціокультурний феномен, що включає в себе історично сформовані риси світовідчуття, світорозуміння й світоперетворення загалом характерні для певної спільноти (народу). Вона охоплює образи і уявлення, типові реакції на соціальні виклики, що базуються на системі цінностей та патернів поведінки, особливостях практичної діяльності, вироблених на основі історичного досвіду. Впливає на своїх представників через мову, традиції, культуру. Оскільки способи діяльності у кожного народу унікальні, їх поєднання впродовж історії створює неповторну духовну парадигму, яка містить в собі й загальнолюдські цінності [12, с. 99].

Сприйняття й аналіз політичної дійсності, інтерпретація певних повідомлень здійснюється через ментальну призму культурних цінностей, емоцій, переконань, соціальних норм, традицій. Залежно від того, чи є суспільство індивідуалістичним чи колективістським, традиційним чи модерністським, змінюється й ефективність політичної комунікації. Наприклад, у суспільствах, де панують колективістські цінності, важливим є акцент на групову солідарність, соціальні зв'язки та загальний добробут, тоді як у більш індивідуалістичних суспільствах акцент робиться на особисту свободу, права, досягнення. Ментальність народу формується протягом століть під дією низки чинників і суттєво впливає як на свідомому, так і на підсвідомому рівні на його цінності, вподобання, прагнення, світогляд загалом. Поняття ментальності українського суспільства має узагальнений характер, оскільки є суттєві відмінності у світогляді й цінностях, симпатіях та пріоритетах тощо різних соціальних груп, територіальних регіонів.

Політичну ментальність можемо визначити як систему поглядів, установок, емоцій та стереотипів, які визначають ставлення індивіда чи соціальної групи до політичного життя, влади, власних прав і обов'язків тощо. Ці установки, сформовані на основі особистого досвіду й досвіду попередніх поколінь, впливають на сприйняття політичної реальності, визначають політичну поведінку. Політична ментальність є результатом впливу історичних політичних умов і формує унікальні способи світосприйняття та політичної поведінки в межах певної етнокультурної спільноти

[13, с. 29], є системою соціально-політичних орієнтирів, своєрідною призмою, через яку людина сприймає світ політики [9, с. 28–29].

Сучасна політична ментальність українців є поєднанням історично сформованих традиційних і новітніх модерних установок, де нові елементи, як правило, є розвитком настанов, закріплених на підсвідомому рівні і переданих через покоління [22, с. 94].

Політичні традиції нації є важливою складовою її політичної культури. Базуючись на історичній пам'яті, вони надають перевірені часом алгоритми дій, досвід попередніх поколінь, включаючи норми поведінки, симпатії/ антипатії, стереотипи та схильності, як на свідомому, так і на підсвідомому рівнях. Кожна нація формує свою унікальну модель традиціоналізму як стратегію виживання, ґрунтуючись на накопиченому досвіді. Це доцільно вивчати та враховувати. Водночас, національні політичні традиції повинні регулярно адаптуватися до змін, перебуваючи у взаємодії з інноваційною діяльністю політичних акторів [24, с. 298]. Модернізаційні зміни передбачають впровадження реформ та нововведень, вони повинні бути адаптовані до існуючих політичних традицій, підсилюючи конструктивні елементи і поступово коригуючи деструктивні.

Політичні помилки можуть бути наслідком або незнання політичних традицій, їх ігнорування, або ж надмірного і догматичного дотримання застарілих традицій. Соціально-політичний досвід нації має суттєвий вплив на нинішні політичні процеси. Інколи важко пояснити певні явища, беручи до уваги тільки сучасний стан політичних інститутів, співвідношення сил тощо. Політичні традиції, сформовані на основі стійких елементів історичного досвіду, визначають вироблення норм, цінностей у масовій свідомості, мотивації політичної поведінки. Вони є важливим чинником для стабільності й розвитку політичної системи [18, с. 159].

Українські політичні традиції виражаються у підтримці демократичних цінностей та свобод, волелюбності, прагненні до справедливості, неприйнятті авторитаризму й диктатури, а також у здатності до самоорганізації, створення ефективних горизонтальних зв'язків, що сприяло історичному збереженню української нації, її самобутньої культури [13, с. 35]. Індивідуалізм та гідність особистості є основними принципами, яких дотримуються українці, подібно до європейців [2, с. 59]. Насильство є неприйнятним в українському суспільстві, тому російсько-білоруський наратив, що обґрунтовує право держави застосовувати силу проти своїх громадян, в Україні не працює. Протягом всенародних революцій останніх десятиліть, під час сучасної повномасштабної війни з рф українці відстоюють свою свободу, навіть за умови великих жертв.

Ці принципи є важливими для формування української політичної нації. Вони поєднуються з козацькими військовими традиціями, досвідом УПА та діяльністю низки патріотичних організацій, що допомогли Україні вистояти у боротьбі з окупантами наших територій та стати незалежною державою.

Водночас важливо визнавати й враховувати, що історичний досвід перебування українських земель під владою інших державних утворень, наклав свій відбиток на цінності та настрої громадян, їх політичні погляди, прагнення, симпатії тощо. Ці періоди бездержавності сприяли формуванню низки патернів поведінки, які сьогодні є деструктивними та гальмують процеси модернізації країни. Особливо руйнівним для українського народу був вплив радянської влади, що намагалася стерти українську ідентичність, фізично та морально знищуючи еліту, активістів та їх родини, забороняючи українську культуру та мову. Пропаганда була спрямована на витіснення української національної свідомості (яка подавалася меншовартісною, заборонялася) свідомістю *homo soveticus* – людини безправного «гвинтика у державній машині» [11; 14]. Тоталітарна система нав'язувала комуністичну ідеологію. Альтернативи не було. Тривалий період бездержавності, виживання та адаптації мають закономірні наслідки: низький рівень політичної свідомості та культури значної частини українського суспільства, найактивніші елементи якого систематично винищувалися впродовж століть; недовіру до влади, небажання виконувати її закони та сумніви у їх справедливості тощо [13, с. 33]. Багатьом українцям досі важко прийняти ліберальні цінності західних країн через глибоко вкорінену психологію патерналізму, яка вбачає народ у ролі «дитини», що потребує «батьківської турботи» від влади. Звільнення від такого радянського спадку є складним комплексним процесом. Війна з рф стала потужним каталізатором таких змін, сприяючи відродженню національної гідності та мужнього військового опору.

Ігнорування суспільних настроїв та симпатій, політичних традицій, догматичне дотримання застарілих моделей призводять до помилок у політичній комунікації. Врахування та розуміння наслідків історичних факторів є необхідними для покращення політичних комунікацій, досягнення

ефективних і конструктивних результатів.

Отже, при побудові сучасних політичних комунікацій доцільно враховувати:

- слабкість раціонального компонента та високий рівень емоційності значної частини українського суспільства. Даються взнаки ознаки комплексу меншовартості, патерналістичні настрої, досить високий рівень толерування корупції та зловживань владою у старших поколіннях, пов'язаних з перебуванням у складі СРСР. В Україні, на відміну від Балтійських країн і держав Східної Європи, переосмислення й відторгнення радянської спадщини на масовому рівні відбулося не після проголошення незалежності, а після подій Революції Гідності та у зв'язку з гібридною, а з 2022 р. повномасштабною війною РФ проти України. Тут простежується вплив тривалого періоду бездержавності, винищення панівними державними утвореннями української політичної еліти, патріотично налаштованих інтелектуалів, активістів. У 90-тих рр. ХХ ст. колишня партійно-державна еліта УРСР разом з керівництвом силових структур (КДБ, армії, судів, прокуратури), адміністративним апаратом і «червоними директорами» перефарбувалася на нову еліту, щоб зберегти контроль над політичною владою й державною власністю. У результаті, перші десятиліття незалежності України стали не періодом активного розвитку, а етапом розграбування радянського спадку, перебування під впливом РФ. Протягом більшої частини часу новітньої незалежності Україна залишалася пострадянською державою з нереформованою економікою, старою управлінською системою, без чітко сформованих нових цінностей, без акцептованої на загальнодержавному рівні проукраїнської національної ідеї;

- низький рівень довіри до політичних інститутів, політиків. Ця особливість української політичної ментальності є результатом століть бездержавності, довготривалої історії зловживань владою, корупції, маніпуляцій, масових репресій зі сторони влади. В українців немає досвіду, коли при владі професійні політики, що відповідально діють на благо суспільства. Це знижує ефективність традиційних каналів політичної комунікації, таких як виступи політиків на телебаченні чи в прес-релізах. Для подолання такого бар'єру суб'єкти політики мають бути фахівцями своєї справи, діяти ефективно і результативно, показуючи, що вони варті довіри й підтримки, знаходять нові форми взаємодії з громадянами, наприклад, через соціальні мережі або громадські ініціативи, які дозволяють відчувати більш персоналізований прозорий підхід, викликають довіру;

- глибокий патріотизм та бажання зберегти національну ідентичність, власну державність, що є складовими української ментальності на фоні тривалої історичної боротьби за незалежність. Відповідно, напрочуд ефективними є політичні послання, які апелюють до національних цінностей, збереження та розвитку української культури, мови, історії;

- високу чутливість до соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, зловживання владою (колективні травми трагічних періодів перебування у складі СРСР, коли треба було фізично вижити й зберегти/врятувати родину – панували цінності виживання, а не цінності самореалізації, як в сприятливих умовах розвинених держав). Сьогодні до надзвичайно чутливих тем додалися військового характеру, насамперед, питання мобілізації, реабілітації військових, соціальних виплат. Тож політичні комунікації, які піднімають питання соціальної справедливості, підвищення соціальних стандартів, ефективної боротьби з корупцією, мають високий рівень суспільної підтримки (і якщо вони адекватно відповідають на реальні потреби й інтереси населення, і навіть якщо це відвертий популізм);

- місцеві традиції та регіональні відмінності, що мають велике значення для українського суспільства. Загалом традиційно південний та східний регіони України більш орієнтовані на економічний промисловий розвиток, західні та центральні частини більш чутливі до питань національної ідентичності, культури, демократичних цінностей, необхідності євроатлантичної інтеграції. Війна суттєво змінила такі настрої, консолідувавши український народ у прагненні перемогти РФ, відстояти власну державність і вступити до ЄС та НАТО як гарантії подальшого розвитку та національної безпеки [15, с. 171]. Тож політичні комунікації повинні враховувати регіональні відмінності українського суспільства та використовувати різні підходи, водночас сприяти консолідації українців, знаходити спільні теми та рішення на користь усього українського народу;

- залежність від особистісного фактору, високий рівень популярності харизматичних лідерів. Вибори та політичні процеси часто пов'язані з харизмою і репутацією конкретних політиків, що впливає на ефективність комунікації. Якщо лідер має сформований привабливий імідж, він визначально впливає на свій електорат, навіть якщо його програма чи політичні меседжі не є чітко сформульовані (і навіть відверто популістичні, нереальні для виконання). Це неабияк сприяє

популізму, маніпулюванню громадською думкою за допомогою емоційних та часто поверхневих меседжів, «обіцянок-цяцянок»;

- зростаючу впливовість соціальних мереж. Українці активно їх використовують для отримання новин, вираження своїх політичних поглядів, симпатій чи навпаки. Це відкриває нові можливості для політичної комунікації, дозволяючи неформальним лідерам та активістам безпосередньо взаємодіяти з громадянами, обійшовши традиційні канали медіа. Проте цей фактор також має негативний аспект, оскільки соціальні мережі часто стають майданчиком для поширення фейкових новин та маніпуляцій, що підриває ефективність політичних комунікацій і сприяє поляризації суспільства.

Розуміння та врахування цих факторів є ключовим для вдосконалення політичних комунікацій та досягнення конструктивних результатів.

Висновки. Українська ментальність, особливо її політичний компонент, сформовані історично політичні традиції є відображенням багатовікового розвитку правової свідомості українського суспільства й суттєво впливають на процес та результативність політичних комунікацій, оскільки визначають, як сприймаються та інтерпретуються політичні повідомлення, які стратегії комунікації є найбільш прийнятними для різних верств населення, а також які соціокультурні фактори сприяють або перешкоджають ефективному діалогу між політичними інститутами та громадянами.

При вибудові сучасних політичних комунікацій в Україні доцільно враховувати низку історично сформованих аспектів (особливостей): слабкість раціонального компоненту та високий рівень емоційності значної частини українського суспільства; глибокий патріотизм та бажання зберегти національну ідентичність, власну державність; комплекс меншовартості, патерналістичні настрої, досить високий рівень толерування корупції та зловживань владою (переважно у старших поколіннях, пов'язаних з перебуванням у складі СРСР); низький рівень довіри до політичних інститутів, політиків; високу чутливість до соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, зловживання владою, порушення справедливості тощо; місцеві традиції та регіональні відмінності; популярність харизматичних лідерів й зловживання популістичними гаслами й обіцянками.

Помилки в політичній комунікації часто виникають через незнання або ігнорування цих чинників, політичних традицій, або ж через догматичне слідування застарілим традиціям. Тож вказані аспекти необхідно враховувати при виборі стратегій політичних комунікацій (формуванні її цілей та завдань, при аналізі аудиторії, змісту та форм інформаційних повідомлень (меседжів), виборі каналів передачі та способів сприйняття інформації, забезпеченні зворотнього зв'язку, моніторингу й оцінці ефективності), при здійсненні взаємодії між громадянами та політичними інститутами, суб'єктами політики різних рівнів.

Бібліографічний список:

1. Hordiichuk O. The Ideological and Ontological Causes of Russia's War on Ukraine. West versus East, Tyranny versus Democracy. *ETHICS IN PROGRESS*. 2023. Vol. 14 (1). P. 4–23. DOI: <https://doi.org/10.14746/eip.2023.1.1>
2. Hordiichuk O., Dekert T., & Lysetska Y. Polityczne i mentalne aspekty integracji Ukrainy z Europą. *Przegląd Politologiczny*. 2024. № 2. P. 59–75. DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2024.29.2.5>
3. Hordiichuk O., Halapsis A., & Kozlovets M. How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*. 2023. №16. P. 345–362. DOI: <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
4. Johnson-Cartee K. S. *Strategic Political Communication: Rethinking Influence, Persuasion, and Propaganda*. Lanham: Rowman&Littlefield. 2004. 229 p.
5. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskiy O. Russia's War in Ukraine as a "War for Identity" and Appropriation of Cultural Tradition. *ETHICS IN PROGRESS*. 2024. Vol. 15(1). P. 73–94.
6. Perloff R. M. *The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age* (3rd ed.). Routledge, 2021. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429298851>
7. Wolfsfeld G. *Making Sense of Media and Politics: Five Principles in Political Communication* (2nd ed.). Routledge, 2022. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003176657>
8. Акайомова А. Політична комунікація як процес взаємодії політичних суб'єктів. *Політичний менеджмент*. 2011. № 1. С. 87–91. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/akaiomova_politychna.pdf
9. Балтаджи П. Поняття «ментальність» у сучасних наукових дослідженнях. *Актуальні проблеми політики*. Одеса: Фенікс. 2012. Вип. 45. С. 21–28.
10. Вітман К., Кормич А. Відеоблоги як інноваційний засіб політичної комунікації. *Актуальні проблеми політики*. Видавничий дім «Гельветика». 2021. Вип. 68, С. 52–57. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/68_2021/68-2021.pdf#page=52

11. Гордійчук О. Вплив комуністичної ідеології та радянської дійсності на ментальність українців: соціально-філософський аналіз. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2019. № 24. С. 25–31.
12. Гордійчук О. *Ментальність у добу глобалізації*: монографія. Житомир, Вид-во "НОВОград". 2021. 372 с.
13. Гордійчук О. Еволюція політичних традицій та ментальності українського суспільства. *Society and Security*. 2024. № 2–3 (3). С. 28–35. URL: <https://sas.ztu.edu.ua/article/view/311294/302518>
[https://doi.org/10.26642/sas-2024-2-3\(3\)-28-35](https://doi.org/10.26642/sas-2024-2-3(3)-28-35)
14. Гордійчук О. Трансформація політичної ментальності українського суспільства у період перебування в складі СРСР. *Society and Security*. 2024. №4 (4), С. 34–40. DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2024-4\(4\)-34-40](https://doi.org/10.26642/sas-2024-4(4)-34-40)
15. Гордійчук О., Мосієнко О. Національна безпека України: виклики та пріоритети. *"Вісник НІОУ імені Ярослава Мудрого"*. Серія: *Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 3(62). С. 158–172. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310882>
16. Дяченко О. Основні моделі політичної комунікації та їх прояви в сучасну епоху. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки*. 2022. №7. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2022.7.4>
17. Єжижанська Т. Корпоративні комунікації як стратегічний напрям діяльності організації. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Сер.: *Культура і соціальні комунікації*. 2009. Вип. 1. С. 43–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaksk_2009_1_7
18. Заславська О. Політичні традиції як важливий соціокультурний інститут розвитку сучасного суспільства. *Політикус*. 2016. Вип. 2. С. 159–163.
19. Мак-Квейл Д. *Теорія масової комунікації*. Переклади з англ. О. Возьна, Г. Сташків. Львів : Літопис. 2010. 538 с.
20. Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 135–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ПоМе_2012_3_17
21. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ.навч.закладів. К.: Генеза. 1997. 396 с.
22. Поліщук І. Модерна політична ментальність українського народу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2018. № 2 (37). С. 93–106.
23. Проноза І. Роль політичних комунікацій у сучасному інформаційному просторі. *Політикус: наук. журнал*. 2021 № 3. С. 75–81. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12406/1/Pronoza.pdf>
24. Рудакевич О. Традиції як базовий елемент національної політичної культури. *Політологічний вісник* : зб. наук. праць. К. : ІНТАС, 2010. Вип. 49. С. 291–299.
25. Шлемкевич Т. Політичні комунікації в українському інформаційному просторі. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Випуск 16. С. 42–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-6>
26. Чорна О. «Опора»: Основним джерелом інформації майже 80% українців є соціальні мережі. (2023). *Детектор медіа*. Офіційний вебсайт. URL: <https://detector.media/infospace/article/213998/2023-07-10-оросновnym-dzherelom-informatsii-mayzhe-80-ukraintsiv-ie-sotsialni-merezhi/>

References:

1. Hordiichuk O. (2023). The Ideological and Ontological Causes of Russia's War on Ukraine. West versus East; Tyranny versus Democracy. *ETHICS IN PROGRESS*. Vol. 14. № 1. P. 4–10.
2. Hordiichuk O., Dekert T., & Lysetska Y. (2024). Polityczne i mentalne aspekty integracji Ukrainy z Europą. *Przegląd Politologiczny*. № 2. P. 59–75. DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2024.29.2.5>
3. Hordiichuk O., Halapsis A., Kozlovets M. (2023). How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*. № 16. P. 345–362. DOI: <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
4. Johnson-Cartee K. S. (2004). *Strategic Political Communication: Rethinking Influence, Persuasion, and Propaganda*. Lanham: Rowman&Littlefield
5. Mishalova O., Hordiichuk O., Sokolovskyi O. (2024). Russia's War in Ukraine as a "War for Identity" and Appropriation of Cultural Tradition. *ETHICS IN PROGRESS*. № 15 (1). P. 73–94.
6. Perloff R. M. (2021). *The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age* (3rd ed.). Routledge, 2021. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429298851>
7. Wolfsfeld G. (2022). *Making Sense of Media and Politics: Five Principles in Political Communication* (2nd ed.). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003176657>
8. Akayomova A. (2011). Politychna komunikatsiya yak protses vzayemodiyi politychnykh sub'yektiv [Political communication as a process of interaction between political subjects]. *Politychnyy menedzhment*. № 1. P. 87–91. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/akaiomova_politychna.pdf.
9. Baltadzyh P. (2012). Ponyattya «mental'nist'» u suchasnykh naukovykh doslidzhennyakh [The concept of "mentality" in modern scientific research]. *Aktual'ni problemy polityky*. Odesa: Feniks. Vyp. 45. P. 21–28.

10. Vitman K., Kormych A. (2021). Videoblohy yak innovatsiynyy zasib politychnoyi komunikatsiyi [Video blogs as an innovative means of political communication]. *Aktual'ni problemy polityky*. Vydavnychyy dim «Hel'vetyka». № 68. P. 52–57. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/68_2021/68-2021.pdf#page=52.
11. Hordiichuk O. (2019). Vplyv komunistychnoyi ideolohiyi ta radyans'koyi diysnosti na mental'nist' ukrayintsiv: sotsial'no-filosofs'kyy analiz [The influence of communist ideology and Soviet reality on the mentality of Ukrainians: socio-philosophical analysis]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filosof's'ko-politohichni studiyi*. № 24. P. 25–31.
12. Hordiichuk O. (2021). *Mental'nist' u dobu hlobalizatsiyi: monohrafiya* [Mentality in the era of globalization: a monograph]. Zhytomyr, Vyd-vo "NOVOhrad", 372 p.
13. Hordiichuk O. (2024). Evolyutsiya politychnykh tradytsiy ta mental'nosti ukrayins'koho suspil'stva [Evolution of political traditions and mentality of Ukrainian society]. *Society and Security*, 2–3 (3). P. 28–35. DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2024-2-3\(3\)-28-35](https://doi.org/10.26642/sas-2024-2-3(3)-28-35)
14. Hordiichuk O. (2024). Transformatsiya politychnoyi mental'nist' ukrayins'koho suspil'stva u period perebuvannya v skladi SRSR [Transformation of the political mentality of Ukrainian society during its stay in the USSR]. *Society and Security*, 4 (4), P. 34–40. DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2024-4\(4\)-34-40](https://doi.org/10.26642/sas-2024-4(4)-34-40)
15. Hordiyenko O., Mosiyenko O. (2024). Natsional'na bezpeka Ukrainy: vyklyky ta priorityty [National Security of Ukraine: Challenges and Priorities]. *"Visnyk NYUU imeni Yaroslava Mudroho". Seriya: Filozofiya, filozofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya*. 3(62). P. 158–172. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310882>
16. Dyachenko O. (2022). Osnovni modeli politychnoyi komunikatsiyi ta yikh proyavy v suchasnu epokhu [Main models of political communication and their manifestations in the modern era]. *Visnyk Donets'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylya Stusa, Ser.: Politychni nauky*. № 7. P. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2022.7.4>
17. Yezhyzhans'ka T. Korporatyvni komunikatsiyi yak stratehichnyy napryam diyal'nosti orhanizatsiyi [Corporate communications as a strategic direction of the organization's activity]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiya". Ser.: Kul'tura i sotsial'ni komunikatsiyi*. 2009. Vyp. 1. P. 43–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaksk_2009_1_7
18. Zaslavs'ka O. (2016). Politychni tradytsiyi yak vazhlyvyi sotsiokul'turnyy instytut rozvytku suchasnoho suspil'stva [Political traditions as an important socio-cultural institute of the development of modern society]. *Politykus*. Vyp. 2. P. 159–163.
19. Mak-Kveyl D. (2010). *Teoriya masovoyi komunikatsiyi* [Theory of mass communication] Pereklady z anhl. O. Voz'na, H. Stashkiv. L'viv: Litopys.
20. Ostapenko M. (2012). Politychna komunikatsiya: teoretychni aspekty doslidzhennya [Political Communication: Theoretical Aspects of Research]. *Politychnyy menedzhment*. № 3. P. 135–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2012_3_17
21. Politolohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk: Navch.posibnyk dlya studentiv vyshch.navch.zakladiv [Political Science Encyclopedic Dictionary: A Textbook for Students of Higher Education Institutions] (1997). K.: Heneza.
22. Polishchuk I. (2018). Moderna politychna mental'nist' ukrayins'koho narodu [Modern political mentality of the Ukrainian people]. *Visnyk Natsional'noho universytetu Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*. № 2 (37). P. 93–106.
23. Pronoza I. (2021). Rol' politychnykh komunikatsiy u suchasnomu informatsiynomu prostori [The role of political communications in the modern information space]. *Politykus: nauk. zhurnal*. № 3. P. 75–81. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12406/1/Pronoza.pdf>
24. Rudakevych O. (2010) Tradytsiyi yak bazovyy element natsional'noyi politychnoyi kul'tury [Traditions as a basic element of national political culture]. *Politolohichnyy visnyk : zb. nauk. prats'*. K.: INTAS. Vyp. 49. P. 291–299.
25. Shlemkevych T. (2024). Politychni komunikatsiyi v ukrayins'komu informatsiynomu prostori [Political communications in the Ukrainian information space]. *Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Seriya: Politolohiya*. Vyp. 16, P. 42–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-2-6>
26. Chorna O. (2023). "Opora": The main source of information for almost 80% of Ukrainians is social networks [The main source of information for almost 80% of Ukrainians is social networks]. *Media Detector*, July 10, 2023. URL: <https://detector.media/infospace/article/213998/2023-07-10-oporaosnovnym-dzherelom-informatsii-mayzhe-80-ukrayintsiv-ie-sotsialni-merezhi/>

Hordiichuk O. The Influence of Mentality and Political Traditions of Ukrainians on the Content and Effectiveness of Political Communication

The article analyzes the content and tasks of political communication. Mentality and political traditions have a significant impact on the content and effectiveness of modern political communications, as they reflect the historical experience of state-building, interaction between the government and the people, determine the level of trust between communication participants, public sentiment (likes/ dislikes) and aspirations, peculiarities of information perception, markers of its importance (primarily, this applies to current or historically sensitive discussion topics), the propensity of citizens to certain forms of political

participation, etc is substantiated. The article examines the peculiarities of the mentality and political traditions of Ukrainian society, which should be taken into account when building modern political communications, interaction between citizens and political institutions, political actors at different levels. The main ones are justified: weakness of the rational component and high level of emotional perception of information and decision-making of a significant part of Ukrainian society; low level of trust in the government, political institutions, politicians; high sensitivity to social problems (poverty, inequality, abuse of power); local traditions and regional differences; paternalistic attitudes, a rather high level of tolerance for corruption and abuse of power, inferiority complex (primarily among older generations associated with being part of the Soviet Union). After the full-scale military aggression of the Russian Federation, the deep patriotism of Ukrainians, the desire to preserve national identity and statehood, combined with courage and bravery to defend the Motherland, continuing the traditions of the Cossack struggle, the UPA soldiers, and all those who fought for the independence and identity of the Ukrainian state, can be observed on a mass level.

Keywords: *political communications, mentality, political mentality, political traditions.*